

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license • <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ANNA SARBIEWSKA¹

Zespół Szkół nr 3 im. Jana III Sobieskiego w Szczytnie, Polska

ORCID 0000-0002-9429-8228

Sprawozdanie z VI Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Szkoła i Nauczyciel pt. „Rozwój nauczyciela i rozwój szkoły” (Konferencja widziana okiem nauczyciela²)

W dniach 15-16 maja 2023 roku odbyła się po raz szósty na Zamku Joannitów w Łagowie Lubuskim konferencja poświęcona szkole i nauczycielowi. W tym roku jej tytuł brzmiał: *Rozwój nauczyciela i rozwój szkoły*. Konferencja była połączona z jubileuszem prof. dr. hab. Stefana M. Kwiatkowskiego, doktora honoris causa wielu uczelni. Patronat honorowy nad konferencją roztoczyli JM Rektor Uniwersytetu Zielonogórskiego prof. dr. hab. Wojciech Strzyżewski, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, działający przy Polskiej Akademii Nauk Komitet Nauk Pedagogicznych (KNP PAN) oraz Polskie Towarzystwo Pedagogiczne (PTP).

W wydarzeniu uczestniczyło ponad 130 naukowców z wiodących uniwersytetów i uczelni polskich, w tym – co jest sporym ewenementem – 80 profesorów tytularnych i uczelnianych. Byli obecni niemalże wszyscy członkowie KNP PAN. Wśród prelegentów znalazło się także kilku doświadczonych nauczycieli, którzy w swoich referatach koncentrowali się na praktycznych problemach szkoły i edukacji. Do nich zalicza się również autorka niniejszego sprawozdania.

Odbywające się od 2009 roku konferencje są wspólnym dziełem wielu polskich uczelni: Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Opolskiego, Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie i Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej.

W trakcie dwudniowych obrad wystąpienia odbywały się w dwóch rodzajach posiedzeń. Pierwszego dnia miały miejsce dwie sesje plenarne i uroczystość

1 **Anna Sarbiewska**, dr nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, nauczycielka języka angielskiego w liceum ogólnokształcącym. Adres e-mail: anna.sarbiewska@loszczytno.edu.pl.

2 Autorka artykułu wystąpiła podczas opisywanej konferencji z referatem zatytułowanym „Partycypowanie uczniów w (samo)kształceniu na lekcjach języka angielskiego. Raport z badania nauczycielskiego”.

jubileuszowa prof. dr. hab. Stefana M. Kwiatkowskiego, natomiast drugi dzień organizatorzy poświęcili na debaty w dziewięciu sekcjach tematycznych.

W trakcie inauguracji gości powitali w imieniu organizatorów prof. ucz. dr hab. Inetta Nowosad z Uniwersytetu Zielonogórskiego i prof. dr. hab. Mirosław J. Szymański z Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie. Uroczystego otwarcia konferencji dokonał JM Rektor Uniwersytetu Zielonogórskiego – prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski. Witając przybyłych, Rektor podkreślił, że w dobie cyfryzacji wyjątkowego znaczenia nabiera troska o rozwój nauczycieli i szkoły, kończąc zaś w imieniu gospodarzy życzył wszystkim udanych obrad.

Część wprowadzającą zakończyło wspólne wystąpienie Przewodniczącej KNP PAN i członkini Prezydium Zarządu Głównego PTP prof. dr hab. Agnieszki Cybal-Michalskiej oraz prof. dr. hab. Mirosława J. Szymańskiego zatytułowane *O przyszłości szkoły*. Prelegenci nakreślili na wstępie pole problemowe za pomocą pytania: „Czy współczesna szkoła ma przyszłość?”. Podając przykłady reform oświatowych oraz literaturę z zakresu nauk społecznych, wykazali, że gwałtowne przekształcenia społeczne wymuszają zmianę w myśleniu o szkole i jej roli. Zdaniem prelegentów współczesna szkoła jako ważna, powszechna instytucja edukacyjna zamiast przestrzeni dysfunkcyjnej, działającej nieefektywnie mogłaby się stać kreatorem zmiany. Mówcy podkreślili, że nowoczesna szkoła to miejsce, w którym uczniowie powinni mieć możliwość nabywania kompetencji niezbędnych w XXI wieku, takich jak kreatywność, komunikacja, myślenie krytyczne, kooperacja, odpowiedzialność, indywidualizm czy nie mniej ważne wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych.

Pierwsza sesja plenarna była zatytułowana „Szkoła”. Obrady poprowadzili prof. dr hab. Marek Konopczyński i prof. dr hab. Mirosław J. Szymański. Spośród wielu niezwykle ciekawych wystąpień chciałabym zwrócić szczególną uwagę na referat wygłoszony przez jubilata prof. dr. hab. Stefana M. Kwiatkowskiego pod tytułem *Kompetencyjny model edukacji. Kompetencje jako cel edukacji/efekt uczenia się*. Prelegent rozpoczął od napawającej optymizmem sentencji: „Postęp tworzą idee na pozór utopijne”, którą odniósł do wprowadzenia do szkół jego autorskiego pomysłu kompetencji przyszłości. Mówca nakreślił kontekst powstania tej koncepcji oraz w skrócie wyjaśnił jej założenia teoretyczne. Obejmuje ona następujące grupy umiejętności: kompetencje ogólne (np. możliwie najwyższy poziom kompetencji językowych), kompetencje ogólnozawodowe (np. szerokie wykorzystanie narzędzi informatycznych), kompetencje zawodowe (branżowe), specyficzne kompetencje zawodowe (np. integracja wiedzy z różnych obszarów), specyficzne kompetencje społeczne/osobiste (np. empatia), kompetencje moralne (np. zaufanie), kompetencje psychofizyczne (np. ostrość wzroku). Zdaniem prelegenta zastosowanie w szkołach opisanej koncepcji kompetencji przyszłości wymagałoby nowego podejścia do planów i programów nauczania oraz efektów kształcenia. Poprzez integrację

rozbieżnych przedmiotów szkolnych możliwe byłoby również kształcenie umiejętności rozwiązywania złożonych, interdyscyplinarnych problemów.

Po przerwie odbyła się druga sesja plenarna zatytułowana „Nauczyciel”. Obrady poprowadził naukowy kwartet: profesorowie: Agnieszka Cybal-Michalska, Inetta Nowosad, Mirosława Nowak-Dziemianowicz i Jerzy Nikitorowicz. Spośród wielu ciekawych wystąpień chciałabym zwrócić szczególną uwagę na referat prof. dr hab. Jolanty Szempruch z Uniwersytetu Rzeszowskiego pt. „*Nauczyciel-nowator w zmieniającej się szkole*”. Prelegentka podkreśliła, że innowacja powinna się stać atrybutem współczesnego społeczeństwa i szkoły. Może się to dokonać przez przyznanie innowacjom priorytetu w funkcjonowaniu szkoły oraz rozwijanie uczenia się innowacyjnego i antycypacyjnego. Przez uczenie się innowacyjne należy rozumieć społeczne konstruowanie znaczeń, uczenie się kontekstowe, partycypacyjne, takie jak np. umiejętność dostrzegania konfliktów. Antycypowanie to zdolność projektowania przyszłości, dostrzegania różnorodnych uwarunkowań i tworzenie nowych rozwiązań. Przechodząc do zdefiniowania cech nauczyciela-nowatora, prelegentka stwierdziła, że atrybutem nowatorstwa pedagogicznego jest samodzielne opracowywanie projektu zmiany i jego realizowanie. Warto, żeby dokonywać tych zmian we współpracy z uczniami, pobudzając ich do innowacyjności, krytycznego myślenia i samodzielności. Na koniec prelegentka podkreśliła kluczową rolę

W drugim dniu konferencji uczestnicy debatowali w dziewięciu sekcjach tematycznych:

- Pierwsza dotyczyła problemu wyrażonego frazą: „Polityka edukacyjna w obliczu priorytetu jakości i efektywności edukacji” (moderatorzy: prof. prof. Anna Szafrąńska, Alina Wróbel i Danuta Uryga).
- Druga sekcja pt. „Szkoła i nauczyciel wobec zmian społecznych i edukacyjnych” (moderatorzy: prof. prof. Ryszard Gerlach, Alicja Szerląg i Waldemar Segieta).
- Trzecia sekcja pt. „Uwarunkowania wewnątrzszkolnego rozwoju szkoły” (moderatorzy: prof. prof. Stefan T. Kwiatkowski i Sławomir Trusz).
- Czwarta sekcja pt. „Nauczyciel-wychowawca mentor, doradca, osoba wspierająca” (moderatorzy: prof. prof. Magdalena Piorunek, ks. Marian Nowak i Zofia Szarota).
- Piąta sekcja pt. „Rozwój i doskonalenie nauczycieli a dynamika rozwoju szkoły i efektywności kształcenia” (moderatorzy: prof. prof. Eugenia Karcz-Taranowicz, Małgorzata Kuśpit, i Paweł Poszytek (FRSE)).
- Szósta sekcja pt. „W stronę doskonałości systemu kształcenia nauczycieli – nowe obszary teorii i badań” (moderatorzy: prof. prof. Danuta Urbaniak-Zajac, Zenon Jasiński i Renata Wawrzyniak-Beszterda).
- Siódma sekcja pt. „Jednostkowego i wspólnotowego wymiaru rozwoju szkoły” (moderatorzy: prof. prof. Ewa Pasterniak-Kobylecka, Aleksandra Tłuściak-Deliowska i Edward Nycz).

- Ósma sekcja pt. „Nowy profesjonalizm nauczycieli – praktyka czy wyzwanie?” (moderatorzy: prof. prof. Hanna A. Kędzierska, Klaudia Węc i Maria Groenwald).
- W ostatniej, dziewiątej sekcji dyskutowano na temat „Rozwoju szkoły w aspekcie równości szans edukacyjnych uczniów” (moderatorzy: prof. prof. Anna Kanios, Barbara Skałbana i Anna Weissbrot-Koziarska).

Trudno w ramach tego sprawozdania omówić wszystkie referaty wygłoszone podczas obrad w sekcjach tematycznych, a cóż dopiero dyskusje, które po nich nastąpiły. Z tego powodu ograniczę się do jednego zagadnienia. Otóż podczas sekcji piątej poświęconej doskonaleniu nauczycieli, dynamice rozwoju szkoły i efektywności kształcenia, podzieliłam się z obecnymi swoją obserwacją, że chociaż konferencja traktuje o nauczycielach i szkole, to spośród ponad 150 jej uczestników zaledwie kilku jest nauczycielami praktykami. Do mojej obserwacji odniosła się jedna z uczestniczek spotkania, zwracając uwagę, że jest to konferencja naukowa przeznaczona dla środowiska akademickiego, a nie konferencja metodyczna dla nauczycieli praktyków. Ten głos spowodował moją konsternację i skłonił mnie do refleksji nad ujawnionym przez tę uwagę stanem rzeczy. Wynika z tego, że naukowa wiedza pedagogiczna przekazywana w postaci publikacji i w trakcie konferencji naukowych dostępna jest tylko dla nauczycieli akademickich i studentów kierunków pedagogicznych. Monika Maciejewska (2017) twierdząc, że pedagogika jako nauka obejmuje swoim zakresem zarówno teorię, jak i praktykę, postuluje potrzebę dopuszczenia do głosu różnorodnych interpretacji wiedzy i zróżnicowanych sposobów jej wytwarzania. Zgodnie z szeroko rozpowszechnionym nastawieniem bardziej ceni się wiedzę teoretyczną (gr. *episteme*), mniej natomiast wiedzę praktyczną (gr. *techne*) (Maciejewska 2017, s. 44). Przeciwnieństwem tego jest nastawienie, w którym postulaty teoretyczne nie dominują nad faktycznym, skutecznym działaniem pedagogicznym, ale współgrają z nim w jednym działaniu. Nastawienie to apeluje do „praktycznej mądrości” (gr. *phronesis*) i opiera się na jedności teorii i praktyki (Mizerek 2010). Kierowanie się w praktyce nauczycielskiej koncepcją fronetycznej mądrości praktycznej pozwala nie tylko zsynchronizować myślenie i działanie, lecz również podejmować aktywność badawczą (np. badania w działaniu).

Wracając jednak do uwagi wskazującej, że nauczyciele nie powinni być uczestnikami konferencji naukowych z zakresu pedagogiki naukowej, a jedynie konferencji metodycznych, można powiedzieć, że jest to przykład pierwszego nastawienia, w którym nie docenia się wartości wiedzy praktycznej (gr. *praxis*). Ciekawych informacji na temat wiedzy praktycznej i badania jej przez samych nauczycieli dostarcza lektura przepisów prawa oświatowego. Jak można dowiedzieć się z najnowszego *Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 września 2022 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli* osoby ubiegające się o stopień nauczyciela dyplomowanego powinny „(...) opracować podręcznik lub autorską pracę z zakresu oświaty lub rozwoju dziecka opublikowaną w czasopiśmie branżowym lub w formie innej zwartej publikacji” lub „(...) przeprowadzać i analizować

badania naukowe z zakresu oświaty, w szczególności związane ze specyfiką i potrzebami szkoły, oraz wykorzystywać wyniki tych badań do podnoszenia jakości pracy szkoły” (Dz. U. poz. 1914, s. 4). W zacytowanych zaleceniach wychodzi się z założenia, że praca nauczycieli praktyków ma badawczy charakter. Muszą oni nie tylko mieć ukończone studia wyższe, podczas których zaznajomiono ich z aktualnym stanem wiedzy pedagogicznej, lecz również umieć tę wiedzę samodzielnie poszerzać i twórczo rozwijać w odniesieniu do swojego miejsca zatrudnienia. Z tym ostatnim koresponduje zalecenie zawarte w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek*: „(...) Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z (...) badań wewnętrznych” (Dz. U. z 2020 r. poz. 2198). W komentarzu Alicja Witkowska pisze, że: „Wykorzystywanie danych dotyczących efektywności własnej działalności jest przejawem wysokiego profesjonalizmu i chęci rozwoju, a także jedną z podstawowych cech organizacji uczącej się w społeczeństwie wiedzy” (Rozporządzenie w sprawie wymagań wobec szkół i placówek, tekst ujednolicony na 02-07-2023 (vulcan.edu.pl). Ostatni zapis normatywny, na który chcę zwrócić tutaj uwagę, pochodzi z *Ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela* (Dz.U. 2023 poz. 984). Stwierdza się w nim, że nauczyciel przy realizacji podstawy programowej ma „prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne”. Z dalszej lektury można się dowiedzieć, że: „Nauczyciel powinien podnosić swoją wiedzę ogólną i zawodową, korzystając z prawa pierwszeństwa do uczestnictwa we wszelkich formach doskonalenia zawodowego na najwyższym poziomie”.

Na podstawie powyższych analiz jasno wynika, że we współczesnej edukacji – przynajmniej od strony formalnej – panuje nastawienie partycypacyjne, w którym wiedza naukowa i wiedza praktyczna dopełniają się wzajemnie, a nie wykluczają. W tym kontekście nasuwa się pytanie: czy nie pozostawia się nauczycieli praktyków samym sobie, gdy ogranicza się im dostęp do najnowszych ustaleń pedagogiki jako dyscypliny naukowej? Wydaje się, że kontakt z aktualną wiedzą naukową urywa się w momencie ukończenia uczelni wyższej i zdobycia stopnia magistra. Potem nauczycielom pozostaje jedynie doksztalcanie się w zakresie metodyki i korzystanie z dobrych praktyk w programach, takich jak np. Erasmus+. Wobec takiego stanu rzeczy cierpi zarówno praktyka, jak i teoria pedagogiczna, ponieważ nie dochodzi między nimi do ożywiającej wymiany. Moim zdaniem dobrym rozwiązaniem mogłoby być organizowanie przez uczelnie cyklicznych konferencji naukowych skierowanych zarówno do przedstawicieli świata nauki, jak i nauczycieli i studentów ostatnich lat studiów pedagogicznych. Takie spotkania trójstronne pozwoliłyby całemu środowisku pedagogów na dzielenie się swoją wiedzą, nawiązywanie współpracy, dyskusję czy poszukiwanie innowacyjnych kierunków i rozwiązań dla edukacji.

Bibliografia

- Maciejewska M. (2017). *Współczesne badania pedagogiczne – tworzenie wiedzy potrzebnej praktyce*. „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 40-53.
- Mizerek H. (2010). *Koloryt współczesnych badań ewaluacyjnych*. W: H. Kędzierska (red.). *Jakościowe inspiracje w badaniach edukacyjnych*. Olsztyn: Wydawnictwo UWM.
- Witkowska A. (2017). Komentarz do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek. Dostępny na: Rozporządzenie w sprawie wymagań wobec szkół i placówek, tekst ujednolicony na 02-07-2023 (vulcan.edu.pl)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 września 2022 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli*. Dz.U. z 2022 r., poz. 1914.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek*. Dz.U. 2017 poz. 1611.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela*. Dz.U. 2023 poz. 984.